

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Första kammaren.

Nr 49.

Söndagen den 30 november.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med åberopande av bilagda läkarintyg får jag värdsamt hemställa om ledighet från riksdagsarbetet under december månad 1941.

Sjukhemmet Solhöjden, Berga, den 29 november 1941.

Albert Forslund.

Att riksdagsman *Albert Forslund*, som sedan den 3 oktober 1941 vårdas å sjukhemmet Solhöjden i Berga, på grund av sjukdom (Spondylosis deformans + allmän kraftnedsättning) under december månad är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet intygas härmed.

Berga den 28 november 1941.

Gunnar Vogel,
leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 341, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4 § förordningen den 28 juni 1941 (nr 593) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under hemvärnstjänstgöring.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 342, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 13 december 1940 (nr 1000) om allmän omsättningsskatt, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 343, angående anslag till försöksverksamhet för oljeutvinning; och nr 344, angående vissa anslagsäskanden för försvarsändamål å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 345, angående åtgärder till stödjande av odlingen av vissa kulturväxter.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 346, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 17 november 1939 (nr 810) med sär-

Första kammarens protokoll 1941. Nr 49.

skilda bestämmelser angående indrivning av utskylder hos vissa skattskyldiga, m. m.

Propositionen hänvisades, i vad den avsåg det vid densamma fogade lagförslaget, till konstitutionsutskottet samt i övrigt till bevillningsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 347, med förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 228 och 231—237.

*Ang. höjning
av tobaks-
skatten.*

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

I en den 14 november 1941 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 335, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslag, som skulle träda i kraft den 1 december 1941, innebar en genomsnittlig höjning av styckepriset å cigarrer och cigarreigarretter med 6 respektive 3 öre samt å de cigarretter, som redan tidigare tillverkats med munstycke, med 1 öre ävensom en höjning av priset å snus med 1 krona för kilogram.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet anført:

»I likhet med departementschefen finner utskottet det i nuvarande läge med starkt ökade statsutgifter vara nödvändigt att skärpa tobaksbeskattningen. Emot den föreslagna höjningen av skattesatserna för tobaksskatten har utskottet intet att erinra.

I propositionen förutsattes, att den nuvarande rabatten till återförsäljare av tobaksvaror skall minskas beträffande cigarrer från 13 till 11 procent samt i fråga om cigarreigarretter och snus från 11 till 10 procent, medan åter för cigarretter och tuggtobak rabatten skall vara oförändrad och sålunda utgå med 11 procent. Enligt en av tobaksmonopolet verkställd utredning beräknas vid ungefärligen oförändrad försäljning den årliga totala rabattinkomsten till återförsäljare komma att ökas med omkring 600,000 kronor.

För utskottet har upplysts, att den totala återförsäljarrabatten, trots att procentsatserna minskats sedan år 1938, ökat från 22.6 miljoner kronor under budgetåret 1937/38 till 26.9 miljoner kronor under budgetåret 1940/41. Vid denna beräkning har tobaksmonopolet, som saknade kännedom om den verkliga storleken av rabatten å tobakshandlarnas egen import av tobaksvaror, med ledning av samma genomsnittsprocent, som gällt för tobaksmonopolets egna försäljningar under samma år, uppskattat förenämnda rabatt till 2.9 miljoner kronor respektive 900,000 kronor.

Utskottet finner det givetvis vara förenat med stora svårigheter att på förhand bedöma, huruvida en minskning av försäljningen av tobaksvaror efter den av utskottet förordade skatthöjningen kan komma att inträda. Då åter-

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)

försäljarnas ersättning är direkt beroende av huru försäljningen kommer att utvecklas, ansluter sig utskottet till departementschefens uttalande, att frågan om återförsäljarrabattens storlek bör upptagas till förnyad prövning, därest en mera bestående minskning i försäljningen efter den föreslagna skattehöjningen skulle inträda.

I anslutning till vad utskottet ovan anfört, får utskottet erinra om att frågan om återförsäljarnas framtida förmåner vid försäljning av tobaksvaror beror på deras möjligheter att omsätta ifrågavarande varor. Då denna fråga direkt sammanhänger med spörsmålet, huru försäljningens organisation lämpligen bör vara ordnad, finner utskottet en rationell lösning av denna ersättningsfråga ej vara möjlig att ernå med mindre än att en reformering av det nuvarande återförsäljaresystemet åstadkommes.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 335.»

Vid betänkandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herrar *Sandström*, *Thorell* och *Henriksson*, som i fråga om rabatten till återförsäljare av tobaksvaror bland annat anfört, att den påtagliga risken för en sjunkande konsumtion tillika med hänsynen till handelns stegrade kostnader talade för ett bibehållande av nu utgående rabattsatser till dess att skattehöjningens verkningar kunde överblickas, då frågan borde upptagas till förnyat övervägande.

På framställning av herr talmannen beslöts att förevarande, endast en gång bordlagda ärende skulle redan vid detta sammanträde företagas till avgörande.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! Jag har ingen avsikt att motsätta mig den skärpning av tobaksskatten, som man anser vara ofrånkomlig i nuvarande kritiska läge. Det skall i detta sammanhang villigt erkännas, att tobaksmonopolet blivit ett utomordentligt värdefullt skatteinstrument i statens hand, men jag kan inte underlåta att uttala min mening om det ganska hårdhänta sätt, på vilket man går fram mot den kår, som distribuerar tobaksmonopolets varor. Tobaksdistributörerna få tacka och ta emot den ena rabattsänkningen efter den andra, trots att utgifterna för dem ökat precis på samma sätt som för alla andra medborgargrupper.

1940 års tobaksutredning konstaterade, att distributörernas affärsomkostnader belöpa sig till i genomsnitt 9 %. Sedan denna utredning slutfördes, ha omkostnaderna, exempelvis skatter, hyror, belysnings- och bränslekostnader, biträdeslöner m. m., ytterligare stegrats, vartill kommer, att även affärsinnehavarnas och deras familjers levnadskostnader ökats.

I det särskilda yttrande, som fogats till utskottets utlåtande, äro många beaktansvärda synpunkter framförda, vilka jag delar, varför det är onödigt att denna gång, vid den fjärde rabattsänkningen på två år, spilla mera ord på denna sak.

Jag ansluter mig sålunda till det särskilda yttrandet, herr talman. I övrigt har jag inget yrkande.

Häri instämde herr *Holmström*.

Herr Bärge, Johan: Herr talman! Jag är tacksam för att herr Ström gav mig anledning säga några ord i denna fråga. Möjligen skulle det vid betänkandet fogade särskilda yttrandet också ha givit mig orsak därtill, men då det är möjligt, att den, som skulle föra talan för detta yttrande, avstår därifrån, skall jag inte ägna någon mera ingående uppmärksamhet däråt.

Herr Ström är säkerligen en talesman på rätt väg för de tankar, som nu

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)

röra sig inom återförsäljarkären. Jag vill dock, innan jag går närmare in på ärendet, säga, att när man talar om återförsäljarna, skall man i detta sammanhang komma ihåg, att de återförsäljare, som det här egentligen gäller, äro de s. k. specialisterna, de som ha till sitt huvudsakliga levebröd att sälja tobaksvaror. Dessa distribuera väl cirka en tredjedel av alla tobaksvaror, som försäljas i riket. De andra cirka två tredjedelarna försäljas i diverseaffärer och litet varstans, på kaféer, restauranger och dylikt. För deras vidkommande är ju tobaksförsäljningen en biförtjänst men inte något egentligt levebröd. När man talar om rabattsatsernas betydelse och levnadsmöjligheterna för tobakshandlarna, skall man därför komma ihåg, att det väsentligen gäller endast de s. k. specialisterna.

Nu är det alldeles riktigt, att rabattsatserna under de sista åren, när tobaksvarorna ha höjts i pris, också ha sänkts, inte i motsvarande, men i åtskillig grad. Alla känna vi ju till, att den rabatt, som återförsäljarna åtnjuta, inte beräknas på varans värde utan på utförsäljningssummorna, d. v. s. varans värde plus den stora skatten. Således utgår inte rabatten i förhållande till varuvärdet, utan i förhållande till skatt och varuvärde. Om det nu lyckas att bibehålla omsättningen — inte i fråga om varornas kvantitet utan deras samlade utförsäljningsvärde — vid samma nivå som före en prishöjning, då inträffar för återförsäljaren vid oförändrad rabatt endast den förändringen, att han får sälja mindre kvantiteter varor för samma inkomstsumma, vilket ger honom samma förvärvssumma, all den stund rabatten utgår på priskurantpriset d. v. s. utförsäljningspriset. Den olägenhet, som uppstår för tobakshandlaren, är möjligen den, att han får ligga ute med något mera pengar för sitt varulager. I övrigt är det väl klart, att det inte kan kosta mera att distribuera ett tobakspaket, som kostar en krona, än det gjorde, när detta paket kostade låt oss säga 75 eller 80 öre.

Det kan, herr talman, här förtjäna att sägas någonting om de totala belopp, som utgått till distributörerna å de varor, som tobaksmonopolet tillverkar och saluhåller, under dessa år, när skattehöjningarna ha ägt rum. Herrarna skola då finna, att de ökade intäkter, som tobakshandlarna ha fått, mer än svara mot t. o. m. de förhöjda kostnader, som man kan tala om att kristiden har medfört.

Under budgetåret 1937/1938 utgick i rabatter till tobaksåterförsäljarna på de av monopolet tillverkade och saluhållna varorna ett belopp av cirka 19,700,000 kronor. Under året 1938/1939, då skatten ökades och rabatterna minskades, stego dessa tobakshandlarnas intäkter från 19,700,000 till cirka 20,300,000 kronor. Under budgetåret 1939/1940 skedde en ytterligare ökning av skatten med åtföljande ökning av priserna och även sänkning av rabattsatserna. Likväl tillfördes handlarna då ett belopp av 22,600,000 kronor. Den sista skattehöjning, som här företagits med därav följande rabattsänkningar, ökade deras intäkter till 26 miljoner.

Om det nu skulle lyckas sälja så pass mycket tobaksvaror till de högre priser, som träda i kraft från och med i morgon, att det kan tillföra statsverket de nu önskade ytterligare 20 miljoner kronor, så skulle tobakshandlarnas intäkter gå upp till 27,500,000 kronor. Nu är det ovisst, om detta kan lyckas. Det har lyckats varje gång hittills, och det har lyckats väl, men det kan ju hända, att man nu har nått toppunkten, så att det inte lyckas. Låt oss dock i alla fall tänka oss det. Om så är förhållandet, ha intäkterna stigit från 19,700,000 kronor för budgetåret 1937/1938 till 27,500,000 kronor, d. v. s. med cirka 40 %. Om vi stanna vid de rabattsatser, som nu gälla, och de skatter, som nu utgå, skulle det i varje fall betyda en ökning av cirka 32 % av det intäktsbelopp, som utgick före de senaste årens rabattsänkningar.

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)

Det finns en annan sak, som kanske kan vara av intresse, men som herrarna här och allmänheten inte tänka på, och det är, om man vill se rabatternas storlek i förhållande till varuvärdena med frånseende av de höga skattesatserna, då finner man, att efter den beräkning, som ligger till grund för den sista prishöjningen, som sker i morgon, utgör försäljningsrabatten för cigarrer cirka 30 % av varuvärdet, för cigarrcigarretter utgör den cirka 40 % av varuvärdet, för cigarretter cirka 70 %, för rökttobak cirka 76 %, för tuggtobak cirka 26 % och för snus cirka 48 % av varuvärdet. Om vi göra det tankeexperimentet, att inga skatter vore pålagda här, så se vi litet var, hur orimligt höga rabattsatserna äro i förhållande till värdet av de varor, som distribueras.

Jag kan, herr talman, kanske få anföra några siffror till, som kunna vara av ett visst intresse. Man beräknar nu, att för cigarrerna kommer skatten att utgöra 54.7 % av utförsäljningspriset, för cigarrcigarretterna 62.6 %, för cigarretterna 72.9 %, för rökttobaken 75.4 %, för tuggtobaken 47.4 % och för snuset 67.3 % av priskurantpriset. Det väsentligaste i fråga om rabatten är ju, kan man säga, att den utgör en uppbörsprovision, en ersättning för att handlandena ta emot skatt och lämna den över till statsverket.

Om herrarna inte äro trötta, skall jag anföra några siffror till, som jag tycker äro rätt intressanta. Om här t. ex. saluföras cigarrer för, vi kunna för att få exemplet lätt säga 100 kronor, så tar staten därav 54.70 i skatt, handlanden tar 11.40 för att han säljer dem, och tobaksmonopolet får 33.90, för att det köper tobak från utlandet, hemforslar, anskaffar emballage jämte alla andra utensilier samt sköter tillverkningen och distributionen ut till tobakshandlarna. Ty i de allra flesta fall få tobakshandlarna varorna fraktfritt hem till sig. Om cigarrcigarretter säljas för 100 kronor, tar statsverket i skatt 62.60, tobakshandlarna ta 10.20 för att de sälja dem, och monopolet får 27.20 för att tillverka och distribuera varan. Säljas cigarretter för 100 kronor, tar staten inte mindre än 72.90, handlanden tar 11 kronor, och monopolet får 16.10 för anskaffning av varan och allt vad därtill hör. För rökttobak utgöra beloppen 75.40 i skatt, 10 kronor för försäljningen och 14.60 för tillverkningen. För tuggtobaken bli beloppen 47.40, 11 kronor och 41.60.

Herr talman! Jag vill inte härmed ha sagt, att handlandena ha det för bra. Tvärtom ha såväl de herrar, som ha avgivit sitt särskilda yttrande, som herr Ström fullständigt rätt i att läget inom tobakshandlarkåren är synnerligen prekärt. Detta gäller inte minst importörerna. Men man råder inte bot på detta genom att bara öka rabatterna. Jag vet inte, herr Sandström, om det, som säges på sidan 6 i betänkandet, syftar till något sådant, men herrarna säga här, att en jämförelse mellan återförsäljningsrabattens totalsummor under olika år inte ger någon riktig bild av läget: »Denna totalsumma måste nämligen ställas i relation dels till totalomsättningen och dels till antalet distributörer.» Jag tror nu inte, att herrarna mena, att rabatterna borde ökas i förhållande till försäljarnas antal, utan detta är väl sagt för att belysa saken. Men man skulle dock av ordalydelsen ha skäl att dra den slutsatsen, att herrarna mena, att trots att statsmakterna och deras organ tobaksmonopolet icke ha något inflytande på tillkomsten av nya affärer, skulle de likväl se till, att alla, som driva tobakshandel, skulle få en rimlig försörjning. Herrarna förstå ju, att en sådan ordning är fullständigt ohållbar.

Det synes mig inte finnas någon annan utväg än den, som har påtalats åtskilliga gånger förut, fastän det går trögt att få fart i det arbetet, och det är att tillse, att tillströmningen till denna näring regleras på ett sådant sätt, att det med goda rabatter är möjligt för utövarna att föra en människovärdig tillvaro, vilket många av tobakshandlarna icke kunna göra.

Jag har förut tagit mig friheten att påpeka, och jag vill understryka det än

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)

en gång här, att återförsäljareantalet är så överdrivet stort, att det inte finns någon tänkbar möjlighet, att svenska folket skall kunna stå ut med att röka eller i varje fall köpa tobaksvaror i sådan utsträckning, att varje handlande skall få sälja så mycket att han kan leva på rabatter, som ändå äro så rundliga som de här äro. Man kan på sina ställen här i Stockholm stå i ett gathörn och räkna till 8—9 tobakshandlarskyltar, och då kanske det ändå finns kaféer eller restauranger i närheten, som också saluföra tobaksvaror. Att påstå, att detta är en rationell anordning, är felaktigt, och ingen påstår det nu heller.

Jag vill, herr talman, med detta mitt inlägg bara försöka uppnå, att den utredning, som är verkställd och som ligger hos Kungl. Maj:t, tas upp av Kungl. Maj:t till granskning och överbägande, och att man söker leta sig fram till en ordning, som är resonligare än den nuvarande. Vi kunna aldrig vänta, att tobakshandlarnas krav tystna, förrän en sådan ordning kommer till stånd. Den olägenheten har statsdriften med sig, att det finns ett forum att vända sig till, som inte slår dövörat till för kraven på samma sätt som om det vore en privat näring. I sådana fall får folk i allmänhet nöja sig med vad som står att få. Här finnas så många kanaler fram till statsorganet tobaksmonopolet, till riksdagen och till Kungl. Maj:t, att det inte blir något lugn, förrän man rationaliserat denna fråga.

Herr talman! Innan jag slutar, får jag kanske göra ett litet förtydligande. När jag talade om rabattsatserna och nämnde beloppen, betonade jag också tydligt, att jag räknade med de rabatter, som utgått vid försäljning av tobaksmonopolets egna varor. Därtill komma givetvis de rabatter, som erhållits vid försäljning av importerade varor. Dessa rabatter ha sjunkit betydligt. Nu är man inte riktigt viss om deras belopp, därför att det är en privat överenskomst mellan importörerna och tobakshandlarna, vilka rabatter de skola åtnjuta, men jag tror inte, att man tar fel så mycket, om man räknar med ungefärligen samma rabattsatser som tobaksmonopolet ger. Antagligen äro rabatterna något högre, men tobakshandlarna äro själva angelägna att anföra, att någon nämnvärd skillnad är det inte. Om man räknar med samma rabattsatser där som i fråga om de i landet tillverkade tobaksvarorna, finner man, att de under de år jag nämnde ha sjunkit från 2,900,000 kronor till 900,000 kronor, och det är ju en avsevärd sänkning. Man ser i alla fall, att de rabattsatser, som tobaksmonopolet tillämpar, och som medfört en ökning från 19.7 till 27.5 miljoner — eller till 26 miljoner, om vi stanna därvid — mer än uppväga, vad handlandena förlorat på importen. Att de gjort förluster på denna beror givetvis i väsentlig grad på att den är tillstrypt. För ett kommande år har man inom tobaksmonopolet knappast vågat räkna med någon som helst import, och det är väl synnerligen ovisst, om det blir någon. Icke dess mindre är det angeläget, att även importfrågan ordnas. Importörerna belamra oss ideligen med skrivelser, där de klaga sin nöd, dels till följd av den högre beskattningen på importerade varor, dels och inte minst därför att deras utkomstmöjligheter äro alldeles ödelagda genom den utestängda importen. Om nu statsmakterna skola anse sig själva skyldiga att i detta speciella fall hålla vederbörande skadelösa, även därför att världskriget har stoppat tillförseln, kan vara en särskild fråga. I varje fall sammanhänger den med distributionsspörsmålet på sådant sätt, att distributionsfrågan överhuvud taget inte kan vettigt lösas med mindre man får hand även om importen.

Jag skall sluta med att tillägga, att enligt min uppfattning löser man inte detta spörsmål tillfredsställande efter de linjer, som tobaksutredningen har framlagt. Jag föreställer mig, att Kungl. Maj:t vid granskning av dessa förslag också kommer att finna, att man får gå radikalare till väga än vad tobaks-

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)

utredningen föreslagit. Men denna utredning har dock, såvitt jag förstår, lagt en icke olämplig grund att bygga ett nytt distributionsystem på.

Jag ber, herr talman, om överseende för att jag på söndagen har tagit så lång tid i anspråk, men då denna fråga i vida delar av landet har visat sig vara en rätt viktig fråga, kan det vara skäl att lämna de upplysningar inför kammaren, som jag gjort och som torde ha något värde.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Ohlin: Herr talman! Jag har inte kunnat värja mig för det intrycket att statsmakterna, såsom herr Ström också framhållit, behandla den intresserade gruppen av näringsidkare mycket hårt. I propositionen och i utskottsbetänkandet utgår man nämligen ifrån den presumptionen att försäljningen av tobaksvaror skall förbli *kvantitativt oförändrad* trots den icke oväsentliga prishöjning, som nu framkallas. Det är alldeles motsatt presumption mot den man utgick ifrån t. ex. vid diskussionen om höjningen av spritskatterna. Enligt min mening är det knappast berättigat att göra ett sådant antagande som det, att konsumtionen av tobak skulle bli oförändrad trots prishöjningen. När prisläget kommit upp till en sådan höjd som det nuvarande, tror jag att man tvärtom får räkna med någon konsumtionsnedgång. Därtill kommer sedan att krisens tryck väl just för närvarande gör sig gällande och kommer att göra sig gällande alltmera, vilket verkar i samma riktning.

Nu har man räknat ut att den totala återförsäljarrabatten skulle, om detta förslag genomföres, komma att stiga med ungefär 600,000 kronor eller 2.5 procent. Men dessa 2.5 procent utgöra säkerligen inte mer än en ganska blygsam kompensation för inträffade kostnadsstegringar, och då blir resultatet det att om konsumtionen av tobak, såsom sannolikt är, går ned till följd av skattehöjningen, uppstår en direkt inkomstminskning för de berörda affärsmännen, d. v. s. de få inte den kompensation för inträffade kostnadsstegringar, som statsmakterna bevilja andra näringsidkare.

Under sådana omständigheter förefaller det mig, herr talman, som om det varit mer naturligt, om man ställt sig avvaktande och låtit rabattsatserna bibehållas oförändrade till dess man erfarit, hur mycket konsumtionen går ned eller om den till äventyrs mot förmodan kommer att hålla sig oförändrad. Man kunde eventuellt ha gjort det förbehållet redan nu, att, i den mån konsumtionen verkligen hölle sig uppe, skulle rabattsatserna sänkas på ett senare stadium.

Nu säger utskottets ordförande, herr Bärge, att man inte löser dessa frågor genom att öka rabatterna. Så föll hans ord. Nej, det är klart, men det är ju inte heller fråga om att öka i varje fall de procentuella rabatterna, utan det är fråga om en större eller mindre sänkning därav. Men herr Bärge's huvudargument består däri att han hänvisar till en utan tvivel välbehövlig rationalisering av tobakshandeln. Jag tror att han har rätt på den punkten. Men frågan är den: skola statsmakterna vänta på en sådan rationalisering och under tiden förvägra berörda näringsidkare den ökning av bruttoinkomsterna, som kan kompensera en inträffad kostnadsökning? Jag erinrar om att statsmakterna icke tillämpa en sådan princip gentemot andra näringsidkare, och jag har för min del svårt att förstå, varför kravet på kompensation för kostnadsökningar skulle vara mindre väl motiverat när det gäller handeln.

Detta är i och för sig en rätt liten fråga, men jag har, herr talman, velat begagna detta tillfälle för att ge uttryck åt den uppfattningen att handeln lika väl som andra näringar har rätt att få sina krav på kompensation för kostnadsökningar beaktade. Jag har det bestämda intrycket att statsmakterna och de statliga myndigheterna hittills behandlat handelsnäringen något snävare än

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)
vissa andra näringar. Jag tror att kammaren ej kan undgå att återkomma till en behandling av denna viktiga fråga.
Jag har intet yrkande.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! Mitt lilla anförande har givit herr Bärge anledning att ge kammaren en lektion i den högre matematiken. Jag förstår att tobaksmonopolets förre ordförande under alla de år han sysslat med dessa frågor tillägnat sig den uppfattning, som han här i dag givit uttryck för. Herr Bärge talade om att det finns tobaksspecialister. Efter hans anförande kan man verkligen konstatera att vederbörande i tobaksmonopolets ledning blivit specialister på att beräkna procent på ett sätt som herr Bärge nyss visat. Kvar står dock det faktum att den kår, vars talan jag här för, får nöja sig med en sänkt rabatt. De 600,000 kronor i ökade rabattintäkter, som ställas i utsikt, skola ju delas på många tusen återförsäljare i hela landet. Dessa kunna följaktligen inte erhålla någon nämnvärd kompensation därigenom. För övrigt tror inte jag att omsättningen kommer att bli oförändrad, utan den kommer att minskas, vilket ju medför minskade inkomster för tobakshandlarna.

Herr Bärge, Johan: Herr talman! Jag undrar om herr Ohlin hade rätt fattat de siffror jag läste upp, då han talade om en ökning av 2.5 procent. När det gäller dyrtidstillägg eller vad man nu vill kalla det, skulle det ju beräknas med utgångspunkt icke från förhållandena den 1 december i år utan från en bas-siffra. Denna skulle i detta fall vara summan av rabattintäkterna vid försäljningen av tobaksmonopolets varor före kriget d. v. s. under budgetåret 1937/38. Då utgjorde rabattsumman 19.7 miljoner kronor. Motsvarande siffra är för det senaste budgetåret 26 miljoner kronor, och ökningen är alltså betydligt större än 2.5 procent, *den är 32 procent*, såsom jag sade. Jag föreställer mig att det inte finns många andra handlande som haft möjligheter att öka sina intäkter i så hög grad, åtminstone inte på statsmakternas föranstaltande. Skulle omsättningen bli till myckenhet väsentligen oförändrad och rabattbeloppet alltså stiga till 27.5 miljoner, skulle kompensationen uppgå till cirka 40 procent. Då bortser jag från den minskning av handlandenas inkomster, som uppstått till följd av att importen försvårats. Vad den frågan beträffar spörjer man med rätta om det kan vara riktigt att staten skall ge ersättning för den minskning av intäkterna, som uppstått till följd av minskad import. Även om staten anses böra täcka också den inkomstminskningen, finner jag att rabattsummans ökning från 22.8 miljoner till 26.9 miljoner utgör ett ganska rundligt tilltaget dyrtidstillägg.

Herr Ström var inne på den riktiga linjen ur handlandenas synpunkt, då han talade om att eftersom beloppet skall slås ut på så många människor, blir det inte så stor kompensation åt var och en. Då kommer jag emellertid åter till vad jag sade nyss om de nuvarande förhållandena inom branschen. Jag förmodar att i varje fall inte herr Ohlin delar den uppfattningen att man skall tillmäta ersättningen icke i förhållande till den prestation, som utföres, utan i förhållande till de människomassor, som strömma till och vilja utföra sin gärning på ett visst arbetsområde. Vart skulle det överhuvud taget leda, om en statlig eller enskild arbetsgivare inte finge tillmäta lönerna med hänsyn till prestationerna, utan med hänsyn till hur många personer, som toge anställning i hans tjänst, och det utan att han hade möjlighet att reglera denna tillströmning? Ett sådant tillstånd vore icke rimligt.

Herr Sandström: Herr talman! Då jag vid behandlingen av den föreliggande frågan inte kunnat annat än att ansluta mig till utskottets hemställan, hade jag inte för avsikt att taga kammarens tid i anspråk i dag för att yttra

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)

mig om vissa, låt vara viktiga detaljfrågor, som sammanhånga med detta spörsmål. Ett annat skäl, herr talman, till att jag inte tidigare begärt ordet är det, att allt vad jag har att säga i saken står att läsa i det särskilda yttrande, som är fogat till utskottets betänkande, och jag har egentligen ingenting att lägga därtill eller taga därifrån. Jag inskränker mig därför till att konstatera att beträffande frågan om importörernas ställning tycks utskottets ärade ordförande i mycket dela den uppfattning, som framförts i det särskilda yttrandet. Jag är tacksam att få konstatera detta, och det ger mig anledning att hoppas, att frågan så småningom skall bringas till en lösning.

I fråga om detaljhandlarna kan jag icke komma ifrån att utskottsmajoritetens inställning, liksom propositionens, innebär att dessa icke alltför ekonomiskt bärkraftiga handlande få stå hela risken av den skattehöjning, som nu företages, då samtidigt återförsäljarrabatterna sänkas. Jag finner detta icke vara riktigt och icke rättvist. Man utgår visserligen ifrån, att det icke skall bli någon nämnvärd nedgång i försäljningen. Därom kan ju dock varken herr Bårg eller jag säga någonting med bestämdhet i dag. Under sådana förhållanden borde man, menar jag, vänta med rabattsänkningen, tills man sett i vilken riktning utvecklingen går. Jag erinrar om vad herr Ohlin här så riktigt anmärkte, nämligen att risken för att det skall bli en nedgång i konsumtionen naturligtvis nu är betydligt större än vid någon föregående prishöjning, och risken för en betydande inkomstminskning för detaljhandlarna är därför också större än tillförne.

Herr Ohlin: Herr Bårg undrade om jag inte hade missförstått hans siffror, och han förtydligade nu sin framställning genom att räkna ut att ifrågasvarande grupp fått, såsom han sade, dyrtidstillägg med 32 procent.

Jag vill betona att herr Bårg här har infört en alldeles ny metod för beräkning av dyrtidstillägg, vilken icke alls användes vid andra tillfällen. För det första tar herr Bårg ingen hänsyn till de ökade kostnaderna. Det drar ju bl. a. en helt annan kostnad att distribuera en vara, som blivit kanske fördubblad i pris. För det andra beräknar herr Bårg »dyrtidstillägget» på inkomsten för hela gruppen utan någon hänsyn till att summan skall fördelas på ett större antal människor. Om en viss näring har expanderat så att den totala inkomstsumman vuxit, kan man väl ändå icke säga att detta är att likställa med ett dyrtidstillägg för näringsidkarna.

Nu säger herr Bårg att det icke är önskvärt att ifrågasvarande grupp expanderar alltför mycket, utan att det behövs en rationalisering på detta område. Det är jag alldeles överens med honom om. Men jag inser icke att man i ett läge, där ingen gör gällande att denna befolkningsgrupp har för stora inkomster, kan säga: vi skola framtinga en rationalisering genom att förvägra just denna grupp kompensation för kostnadsökningar. Det är den frågan, herr talman, som föreligger, och herr Bårg gör sig bestämt till talesman för en sådan politik. Det är på den punkten jag har gjort gällande, att hur berättigat rationaliseringskravet än må vara, är det ytterst tvivelaktigt hur långt det kan vara försvarligt att driva en sådan politik som den angivna. Om ingen, varken herr Bårg eller någon annan, vill göra gällande att denna befolkningsgrupp i dag har ett alltför gynnsamt inkomstläge, är det riktigt att utgå från dagens läge och säga att enligt propositionen uppkommer en ökning av *brutto*avansen på 2.5 procent, om konsumtionen blir oförändrad, men ingen eller negativ förändring om konsumtionen går ned, och detta under förhållanden då kostnaderna undergått en väsentlig stegring.

Jag tror därför, herr talman, att just ett studium av de siffror, som utskottet här lagt fram, leder en till den slutsatsen att statsmakterna i detta fall liksom

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)

beträffande andra branscher inom handeln gå fram väsentligt mycket hårdare, än när det gäller en del andra näringar. Jag för min del har intet särskilt intresse av tobakshandeln, men jag anser, att denna fråga har ett visst principiellt intresse just när det gäller behandlingen av handelsn problem över huvud, och det är därför jag, herr talman, har funnit det berättigat att här fästa uppmärksamheten på denna fråga.

Herr Pauli: Herr talman! Det är inte min avsikt att lägga mig i den pågående debatten om de frågor, som närmast aktualiserats av det föreliggande betänkandet. Men jag har velat begagna tillfället att låta även en lekmanaröst bli hörd i denna fråga och för att framföra en särskild synpunkt på den tobaksbeskattning, vilken, såsom här framhållits, upprepade gånger skärpts sedan krigsutbrottet. Att man begagnar denna vara för att skaffa staten ökade inkomster kan ju ingen opponera sig emot. Men vad som har väckt förvåning på sina håll är den egendomliga proportionen mellan skattesatserna på de olika tobaksvarorna, framför allt det förhållandet att rökto bak för pipor underkastats en tyngre beskattning än den, som drabbar cigarrer och cigaretter. Vad jag här vill framhålla är, att detta förfaringssätt tycks ha grundats mera på tämligen hårdkokta statsfinansiella synpunkter än på några hänsyn till den hygieniska sidan av saken. Det torde vara en ganska allmän uppfattning att piprökningen är den hygieniskt minst betänkliga formen av denna relativt oskyldiga last, och det torde därför knappast kunna anses vara försvarligt att uppmuntra cigaretter- och cigarrökningen på piprökningens bekostnad. Detta är emellertid vad som faktiskt tidigare har skett, och eftersom jag är pessimistisk nog att tro att den nu företagna femte skattehöjningen på tobaken inte kommer att bli den sista, vill jag rikta en blygsam anhållan till dem det vederbör att i fortsättningen en smula tänka på den synpunkt, som jag här tillåtit mig framhålla.

Herr Ekman: Herr talman! När jag i dag lyssnat till debatten i kammaren angående detta spörsmål, har jag fått en gammal känsla mycket starkt understruken, nämligen att det finns få frågor, där man vilseleder parterna så mycket som just i denna. Jag vet inte, om det beror på hjärtnupenhet eller på någon annan egenskap hos en del kamrater både i denna kammare och i andra kammaren att man varje gång tobaksskattespörsmålet är före också kommer in på frågan om rabatterna. Och man resonerar så frenetiskt om rabattsatserna som om huvudsaken vore den procent varmed rabatten skall utgå och inte den summa pengar som vid varje tilfalle tillföres dem, som distribuera varorna. Tar man hänsyn till det senare förhållandet, tycker jag att alla siffror visa, att åtminstone de tidigare uttalade farhågorna varit grundlösa. Varje gång rabattsatserna sänkts i samband med skattehöjningar, ha tobakshandlarna, oavsett om det varit kristid eller ej, fått en större ersättning för sitt arbete. De sedan ett par år tillbaka ofta återkommande skattehöjningarna ha i större utsträckning än tidigare tillfört dem ökade inkomster, större än någon annan grupp har fått enligt dyrtidsindex. Det är inte några futtiga 12.7 procent som tobakshandlarna fått, utan det är, såsom utskottsordföranden påpekat, fråga om helt andra siffror.

Jag vill till slut säga, att denna fråga också har ett taktiskt moment. Jag riktar mig därvid mot de utskottsledamöter, som avgivit ett särskilt yttrande och som anse att rabattsatserna borde ha bibehållits oförändrade, till dess man fått se hur det skulle gå med konsumtionen. Om denna skulle komma att bli oförändrad och handlandena alltså med oförändrade rabattsatser skulle erhålla en större inkomst, kan man inte gärna, herr talman, senare reglera rabatt-

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)

satserna nedåt och så att säga beröva vederbörande en del av de inkomster, de redan kommit i åtnjutande av. Det är riktigare att gå den väg, som utskottsmajoriteten föreslagit, nämligen att nu reglera rabattsatserna så, att försäljarna erhålla en skälig merinkomst, beräknad till 600,000 kronor, och att riksdagen sedermera, om dessa beräkningar inte skulle hålla streck, får justera sitt beslut, men då, såsom utskottets ordförande sagt, med utgångspunkt från något annorlunda synpunkter än endast den att öka eller minska rabattsatserna.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt.

Föredrogs och bordlades ånyo första lagutskottets utlåtande nr 48.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 489, till Konungen med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.52 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 3 december.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Eriksson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 348, angående beredande av sjukhusvård i Sverige åt krigsinvalider från Finland m. m.

Justerades protokollen för den 25, 26 och 29 nästlidne november.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 gjorda framställningar om anslag till modernisering av Sverige-skeppen m. m.;

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 till anskaffning av tygmateriel m. m.;

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för utlåning av medel till den för beredande av bostäder åt centrala torpedverkstadens personal bildade bostadsrättsföreningen;

nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa riktlinjer för penninglotteriväsendet;

nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade taxor å lotspenningar för lotsningen i Öresund;

nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 till bidrag till upprättande av brandkårer; samt

nr 237, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående om- och tillbyggnad av posthuset i Umeå samt nybyggnad för länsstyrelsen i Östergötlands län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 15 juni 1939 (nr 254) om skyldighet för kommun att fullgöra vissa av krig m. m. föranledda arbetsuppgifter, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 348.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 488, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av vissa riktlinjer för penninglotteriväsendet.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 234 bifölles även av andra kammaren.

Avgävos och hänvisades till bankoutskottet nedannämnda motioner:

- nr 256, av herr *Wistrand* m. fl.,
- nr 257, av herrar *Wagnsson* och *Wennqvist*,
- nr 258, av herr *Ericsson*, *Herman*, m. fl., samt
- nr 259, av herr *Ericsson*, *Herman*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m.

Herr **Brandt** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag anhåller om kammarens tillstånd att till socialministern få framställa följande interpellation.

*Interpellation
ang. behandlingen av
norska
flyktingar
i Sverige.*

Det finns f. n. mer än 2,000 norska flyktingar i Sverige. Flertalet av dessa förtjänar nu själva sitt uppehälle här. Även i övrigt är den norska flyktingfrågan knappast något ekonomiskt problem för Sverige, eftersom den norska regeringen betalar för flyktingarnas vistelse i arbetsläger eller vid läroanstalter. Icke desto mindre ställer den norska flyktingsinvasionen myndigheterna inför stora svårigheter. Den behandling som flyktingarna rönt av såväl högre som lägre myndigheter torde i allmänhet inte ha givit anledning till berättigat missnöje — där den inte rent av från norsk sida karakteriserats såsom exemplariskt god — men det synes också ha förekommit icke så få fall av byråkratism och dåligt handlag vid tillämpningen av asylrättens bestämmelser.

Det har sålunda med bestämt anspråk på trovärdighet uppgivits att norska flyktingar först efter upprepade försök lyckats taga sig över gränsen till Sverige, därför att underordnade gränsmyndigheter gång på gång visat dem tillbaka. Så skall ha skett även när flyktingarna hunnit passera det egentliga gränssområdet. Det är knappast tillfredsställande att underordnad myndighet har avgörande i livsviktiga ting, och man skulle önska ett auktoritativt uttalande om principerna för den svenska gränskontrollen.

Det har vidare inträffat, att norrmän, som lyckats inkomma i Sverige, suttit anhållna eller hållits fängslade — hur man nu vill uttrycka saken — ganska lång tid (kanske i flera veckor), innan de förklarats oskyldiga och blivit släppta. Under tiden ha de inte fått rådgöra med advokat eller meddela sig med anförvanter. Polisen har inte heller preciserat anklagelserna emot dem. Ingen ansvarskännande svensk kan ha något att invända emot en effektiv flyktingskontroll, men det känns på något sätt besvärande för svenskt rättsmedvetande att personer sättas i cell utan att polisen kan vidtaga formellt anhållande eller häktning. Polisen måste naturligtvis ha tid på sig att utreda vederbörandes antecedentia, men utredningsarbetet skulle måhända underlättas och påskyndas genom samarbete med norsk representation i stället för att — såsom uppgives vara fallet — alla upplysningar måste passera den tidsödande diplomatiska vägen. Det vill också förefalla — kanske med orätt — som om polisen väl lättvindigt förpassade vissa flyktingar till arresten och utan tillräcklig kritik mottog anvisningar, tilläventyrs avgivna i mindre god tro, på misstänkta flyktingar. Det är knappast sannolikt att det föreligger tillräckliga motiv för den misstänksamhet emot norrmännen, som f. n. synes präglade behandlingen av ifrågakvarande polisärenden.

Interpellation ang. behandlingen av norska flyktingar i Sverige. (Forts.)

Härutinnan kan den allmänna opinionen, vilken undertecknad delar, emellertid misstaga sig, och den oro och misstämning, som uppenbarligen råder inför en till synes godtycklig behandling av flyktingarna, kan möjligen vara alldeles oberättigad. Med den kännedom om fakta som socialministern otvivelaktigt äger eller ganska lätt kan införskaffa skulle han måhända kunna dämpa eller avlägsna denna oro och otillfredsställelse.

Jag vågar därför framställa den frågan, huruvida herr statsrådet är i tillfälle att lämna riksdagen upplysningar uti ifrågavarande sak?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.18 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.
